

BORSADA AÇIĞA SATIŞ
İslam Hukuku Açısından Bir Değerlendirme

Serdar Özalp

iktisat
yayınları

İktisat Yayınları – 53
İslami Finans Dizisi – 8

Serdar Özalp, *Borsada Açığa Satış: İslam Hukuku Açısından Bir Değerlendirme*

Editör: Necmettin Kızılkaya
Yayına Hazırlayan: Emrah Yağmurlu
Musahhih: Nurettin Ürün

Tasarım: Seyfullah Bayram

Baskı: Sarıyıldız Ofset - Sertifika No.: 23593
İvedik Ağaç İşleri San. Sit.
1354. Cad. 1358. Sok. No.: 31 Ostim / Ankara
1. Baskı: İstanbul, 2020
ISBN: 978-625-7015-15-8

© İktisat Yayınları, 2020

Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

İktisat Yayınları
Aziz Mahmut Hüdayi Mh., Türbekapı Sk. No:13, 34672 Üsküdar/İstanbul
Tel: +90 (216) 532 63 70
www.iktisatyayinlari.com

İktisat Yayınları Nobel Akademik Yayıncılık ve
İslam İktisadı Araştırma Merkezinin ortak markasıdır.

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Özalp, Serdar

Borsada Açığa Satış: İslam Hukuku Açısından Bir Değerlendirme

1. Baskı, xii + 176 s., 13.5 x 21 cm

Kaynakça ve dizin var.

ISBN: 978-625-7015-15-8

1. Borsa 2. Açığa Satış 3. İslam Hukuku

Bu kitap İstanbul Üniversitesi İslam İktisadı ve Finansı Uygulama ve Araştırma Merkezi (İSIFAM) ile işbirliği içerisinde yayına hazırlanmıştır.

BORSADA AÇIĞA SATIŞ

İslam Hukuku Açısından Bir Değerlendirme

Serdar Özalp

iktisat
yayınları

İslami Finans Dizisi

Bu dizide, İslami finans ile ilgili güncel eserlere yer verilmektedir. Dizide İslam ekonomisi, İslami finans ilkeleri, İslam ticaret hukukunun temel özellikleri, İslami finans kuruluşlarının felsefesi, modelleri ve araçları olmak üzere geniş bir yelpazede kitaplar yer almaktadır.

Dizide Yayınlanan Diğer Kitaplar

Muhammad Ayub, *İslami Finansı Anlamak*

Mehmet Saraç, *Finans Teorisini Yeniden Düşünmek*

Zeyneb Hafsa Orhan, *Katılım Bankacılığındaki Kar-Zarar Ortaklığı*

Enstrümanlarının Risk Analizi

Fatih Kazancı, *Merkez Bankaları ve Faizsiz Bankacılık*

Angelo M. Venardos, *İslami Finans ve Bankacılıkta Güncel Meseleler*

Batuhan Buğra Akartepe, *Alacak Satımı Uygulamaları ve Analizi: Varlık Yönetim Şirketi Örneği*

Nazan Lila, *Katılım Bankalarının Murâbaha İşlemlerinde Malın Teslimi: İslam Hukuku Açısından Bir Değerlendirme*

İsmail Cebeci, *İslam İktisadında Murâbaha: Modern Literatürdeki Tartışmalar*

Serdar Özalp

1991 yılında Ağrı'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Düzce'de tamamladı. 2009 yılında Düzce Anadolu İmam-Hatip Lisesinden birincilikle mezun oldu. 2009 yılında kazanmış olduğu İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden 2013 yılında mezun oldu. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalında yüksek lisansa başladı. Prof. Dr. Servet Bayındır'ın danışmanlığında hazırlanan "Borsada Uygulanan Açığa Satış İşlemlerinin İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi" başlıklı teziyle 2016 yılında yüksek lisansını tamamladı. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalında doktora eğitimine başladı ve eğitimi hâlen devam etmektedir. 2014 yılında Öğretim Üyesi Yerleştirme Programı (ÖYP) kapsamında Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde İslam Hukuku alanında araştırma görevlisi olarak göreve başladı. Görevlendirme ile İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde İslam Hukuku alanında hâlen araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.

İçindekiler

Önsöz	ix
Giriş	1
1. Açığa Satış İşlemiyle İlgili Kavramsal Çerçeve ve Ön Plana Çıkan Fıkhî Problemler	17
2. Genel Yapısı Bakımından Açığa Satış İşlemi	35
3. Açığa Satış İşleminin İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi	77
Sonuç	121
Notlar	127
Kaynakça	161
Dizin	171

Önsöz

Günümüzde İslamî finans alanında birçok çalışma yapılmaktadır. Hem ilahiyat hem de iktisat fakültelerinde yapılan müstakil çalışmalar yanı sıra, bu alanda lisansüstü eğitim veren nitelikli bilgiye sahip kişiler ve nitelikli çalışmalar ortaya koyma gayesiyle açılan birçok yüksek lisans ve doktora programları ile araştırma merkezleri bunların belli başlılarıdır. Bu çerçevede günümüz iktisat hayatının birçok işlem ve uygulamaları çeşitli açılardan çalışmalara konu edilmektedir. Bünyesinde birçok işlem ve uygulamayı barındıran borsa da İslam iktisadı çalışmaları için önemlidir. Nitekim bünyesinde pay, borçlanma araçları, vadeli işlem ve opsiyon, kıymetli madenler ve kıymetli taşlar piyasaları ile bu piyasalara ait birçok ürün ve sözleşmeyi barındırması bakımından borsa; İslam iktisadı çalışmaları için konu bakımından zengin bir yapıya sahiptir.

Günümüzde borsada uygulanan işlemler, hukukî bir zemine dayanmaktadır. Ancak bu işlemlerin uygulanışı, birçok fikhî konuyu ve problemi beraberinde getirmektedir. Borsada uygulanan işlemlerden birisi olan açığa satış işlemi için de aynı durum söz konusudur. Çünkü açığa satış işlemi birçok fikhî konuyu bünyesinde barındırmaktadır. Bu sebeple çalışmanın amacı,

borsada yapılan açığa satış işleminin teknik uygulamasını ortaya koymak ve fikhî değerlendirmesini yapmaktır.

Bu çalışma, 2016 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalında tamamlanan yüksek lisans çalışması olup, aradan geçen süre içerisinde gerekli görülen düzeltme ve eklemelerden oluşmaktadır. Yaptığımız bu çalışma, Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı tarafından 14-15 Mart 2019 tarihinde düzenlenen “Güncel Dini Meseleler İstişare Toplantısı X (Menkul Kıymetler Borsası ve İslamî Açısından Değerlendirilmesi)” başlıklı programında tebliğ olarak sunulmuş ve gerek Borsa İstanbul’da gerekse ilahiyat alanında uzman birçok kişinin katkıları dikkate alınarak tekrar gözden geçirilmiştir.

Çalışmamız, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında: araştırmanın konusu, amaç ve önemi ele alındıktan sonra araştırmanın kaynaklarıyla birlikte literatür değerlendirmesine yer verilmiştir. Birinci bölümde açığa satış işleminde karşımıza çıkacak olan çeşitli kavramlara kısaca yer verilmiş ve yine işlemin fikhî olarak değerlendirilmesinde göreceğimiz çeşitli konulara kısaca temas edilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde, açığa satış işlemi için yapılan tanımlar sınıflandırılarak ele alınmış ve ardından işlemin ayrıntılı uygulamasına, çeşitlerine ve piyasaya iktisadî açıdan etkilerine değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise fikhî açıdan tespit ettiğimiz dört konu üzerinden işlemin İslam hukuku açısından değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında pek çok kişinin yardım ve desteği oldu. Bunların başında bana her daim destek olan kıymetli ailem gelmektedir. Gerek yetişmemde gerekse eğitim hayatım boyunca her türlü desteği ve imkânı sağlayan anne ve babama şükran ve hürmetlerimi sunarım. Bu çalışmanın zeminini oluşturan yüksek lisans tezime danışmanlık yapan Prof. Dr.

Servet Bayındır hocama, tez çalışmam boyunca sabırla zaman ayırıp görüş, öneri ve eleştirileriyle tezimin olgunlaşmasına katkıda bulunmasından dolayı şükranlarımı sunarım. Ayrıca tez jürisinde yer alan Doç. Dr. Abdullah Durmuş ve Doç. Dr. Yusuf Dinç hocalarıma, yapmış oldukları katkılarından dolayı müteşekkirim. Bu çalışmanın kitaplaşmasına vesile olan ve her daim kıymetli görüş ve eleştirileriyle çalışmama katkıda bulunan kıymetli hocam Doç. Dr. Necmettin Kızılkaya'ya şükranlarımı sunarım. Tez çalışmam süresince misafirhanesinde barındığım ve huzurlu bir çalışma ortamı sunan İlim Yayma Vakfı'na, yöneticilerine ve her daim kütüphanesini kullandığım Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezine (İSAM) teşekkürü bir borç bilirim. Akademik hayatıma her zaman katkı sunan İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin çok kıymetli İslam Hukuku hocaları ve asistan arkadaşlarıma da ne kadar teşekkür etsem azdır. Çalışmamı okuyarak ve zaman zaman çeşitli konularını müzakere ederek katkıda bulunan, akademik hayatımı ve çalışmalarımı büyük bir muhabbetle destekleyen ve hayatımın her alanında desteğini yanımda hissettiğim kıymetli eşim Hacer Özalp'e şükran borçluyum. Son olarak bu kitabın yayınlanmasını üstlenen İstanbul Üniversitesi İslam İktisadı ve Finansı Uygulama ve Araştırma Merkezine (İSİFAM) ve İktisat Yayınlarına şükranlarımı sunarım.

Serdar Özalp
Üsküdar, 2020